

Вони були вже більш активними, сміливіше висловлювали власні судження, обґрунтовували свою думку. Частіше зустрічалися відповіді чіткі, аргументовані. У мовленні діти почали вживати складні поширені речення.

Висновки. Основою соціалізації особистості є соціальний досвід, засвоюючи який, дитина здійснює власний саморозвиток та самореалізацію, стає соціально компетентною. Наш досвід показав, що формування соціального досвіду дітей успішніше проходить у спеціально створеному дорослим навчально-виховному процесі. В процесі ознайомлення з творами дитячої художньої літератури діти засвоюють норми та правила поведінки. У дітей з патологією зору знання та уявлення про норми і правила соціальної взаємодії мають певне ціннісне значення, а відтак, художні твори є джерелом таких знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2012.
2. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному закладі: підручник для ВНЗ / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш. – К., 2008.
3. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш [та ін.]; наук. ред. А.М. Богуш; за заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ, 2006.
4. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью / С.А. Козлова. – М.: Изд. центр « Академия», 1998. – 157 с.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. / наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
6. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (у дошкільному дитинстві) / О.Л. Кононко. – К.: Освіта, 1998. – 225 с.
7. Корепанова М.В. Феномен образа Я и особенности его развития в дошкольном детстве: учеб. пособие / М.В. Корепанова. – Волгоград: Перемена, 2000. – 120 с.

Г.В. МАРЧУК. ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ОПЫТА ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ОЗНАКОМЛЕНИЯ С ХУДОЖЕСТВЕННЫМИ ПРОИЗВЕДЕНИЯМИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье рассмотрены особенности процесса социализации детей дошкольного возраста. Проанализированы основные аспекты формирования социального опыта детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с художественными произведениями в условиях инклюзивного образования. Важное значение в процессе социализации уже в дошкольном возрасте приобретает социальный опыт как результат усвоения общественного опыта. Социальный опыт рассматривается как результат активного взаимодействия ребенка с окружающим миром. Усваивая опыт, ребенок становится социально компетентным.

Ключевые слова: социализация личности, социальный опыт, социум, восприятия, художественное произведение, инклюзивное образование.

H.V. MARCHUK. FORMATION THE SOCIAL EXPERIENCE OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF INTRODUCTION OF LITERARY WORKS IN TERMS OF INCLUSIVE EDUCATION

The summary. The article deals with the particularities of preschool children's socialization. The main aspects of formation of social experience in the senior preschool children in the process of introduction of works of literature are analyzed in terms of inclusive education. Equally important in the socialization process as early as preschool age becomes a social experience as a result of the assimilation of social experience. Social experience is seen as a result of active interaction of the child with the outside world. Assimilating experience, the child becomes socially competent.

Key words: socialization of the individuality, social experience, society, perception, literary work, inclusive education.

Одержано редакцією 12.09.2014 р.

УДК: 378: [159. 942: 008]

О.В. ВОЙТОВИЧ

ЕМОЦІЙНИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У СВІТЛІ ПРОБЛЕМ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Резюме. У статті розглядаються поняття емоційної складової у професійній підготовці вихователя в системі інклюзивної освіти, особливості її прояву та наслідки. Проаналізовано особливості впливу емоційного компоненту у навчально-виховному процесі дошкільного закладу.

Ключові слова: емоційна культура майбутнього вихователя, професійні якості, інклюзивна освіта, інтегроване навчання.

Постановка проблеми. Ситуація у суспільстві вимагає зміни цілей і завдань освіти, що зумовлює впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Справжня інтеграція та інклюзія передбачає обов'язковий відповідний психолого-педагогічний супровід дитини фахівцями. Без нього перебування дитини у масовому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка не лише не приносить користі, а є шкідливою для дитини, оскільки без одержання відповідної допомоги психофізичний розвиток дитини лише ускладнюється. Результати досліджень засвідчують, що розумовий, емоційний і соціальний розвиток дітей з психофізичними вадами прямо залежить від позитивного ставлення до них, їх розуміння і прийняття педагогами, батьками і здоровими дітьми. Сприятливе соціальне середовище є однією із вихідних умов розв'язання проблем інклюзивної освіти.

Однією з причин неадекватного ставлення до інтегрованих груп в дошкільних навчальних закладах є психологічна та емоційна неготовність деяких вихователів працювати з дітьми, які мають порушення в психофізичному розвитку, що призводить до виникнення у них негативних психоемоційних станів, які трансформуються з окремих неприємних емоцій і переростають у стійкі емоційні настрої, емоційне вигорання та депресії. При цьому сучасна культура не пропонує людині інших способів роботи з власними емоційними станами, крім стримування поведінкових проявів і придушення суб'єктивних переживань, якщо вони небажані для людини або соціуму [3]. Все це призводить до наростання негативних чинників, що позначаються як на тілесному та на психологічному здоров'ї педагога, так і на психоемоційному стані дітей, що оточують вихователя. Тому, на нашу думку, емоційна складова професійної культури педагога здатна стати основою готовності вихователя до роботи в інтегрованих групах.

Ефективність формування емоційної складової професійної культури майбутніх педагогів залежить, на наш погляд, від цілеспрямованого педагогічного сприяння, яке розглядається нами як допомога з боку викладачів студентам з метою досягнення ними певного рівня сформованості емоційної культури.

Аналіз досліджень. Питання готовності майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти досліджувались Н. Назаровою, І. Хафізулловою, Ю. Шумилівською та ін., які визначили коло проблем з даного питання. Зокрема, Н. Назарова, зазначала, що вітчизняна освітня інтеграція впроваджується без серйозної спеціальної підготовки педагога, а педвузи не володіють технологіями підготовки до роботи в умовах інклюзивної освіти ні педагогів загальноосвітніх закладів, ні спеціальних педагогів різних спеціальностей [5].

За умов особистісного підходу готовність педагога до професійної діяльності розглядається як впевненість у своїх силах, здатність керувати своїми діями, думками, почуттями, володіти оптимальним рівнем емоційного збудження.

Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів відображалась у наукових працях відомих вітчизняних та зарубіжних учених з питань фахової освіти (А. Богуш, Г. Беленька, М. Євтух, І. Зяюн, Е. Карпова, З. Курлянд та ін.), вивчення передового досвіду професійної підготовки в зарубіжних країнах (Л. Пуховська, О. Сухомлинська, І. Тагунова). В дослідженнях В. Семиченко, Т. Яценко аналізується система підготовки педагога, обґрунтовуються шляхи і методи її удосконалення, охарактеризовано практичні форми роботи зі студентами. Н. Бабушкіна, Т. Заславська вважають, що процес формування професійно значущих якостей носить поетапний характер.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми емоційної культури як професійно значущої складової підготовки вихователя, до сьогодні не вивчалось, недостатньо розкритий зміст педагогічного сприяння формування означеної якості у студентів у процесі вузівської підготовки з позицій сучасних концепцій виховання.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати роль та значення емоційної культури у професійній діяльності майбутнього вихователя в системі інклюзивної освіти; розкрити зміст педагогічного сприяння формуванню емоційної компетентності в процесі вузівської підготовки.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта є однією з тих концепцій, яка вимагає зміни усталених уявлень, що формувалися протягом багатьох десятиліть, в усіх учасників системи освіти. Цілі інклюзивної освіти кардинально відрізняються від усталених цілей системи загальної і спеціальної освіти. І, зокрема, передбачають формування професійно-особистісної готовності усіх учасників педагогічного процесу, в тому числі і педагогів дошкільної освіти, до роботи в інклюзивних умовах.

За дослідженнями С. Миронова, О. Завальнюк 54% опитаних педагогів переконані, що батьки негативно сприймуть спільне навчання своїх дітей із однокласниками, котрі мають порушення психофізичного розвитку [4].

Третина опитаних керівників ВНЗ та п'ята частина студентів педагогічних вузів взагалі не сприймає ідеї інтегрованого та інклюзивного навчання. Багато хто з педагогів вважає, що розв'язати проблему можна шляхом створення в загальноосвітній школі спеціальних класів (55% керівників ВНЗ проти 20% тих, хто вважає, що дітей з особливими потребами необхідно приймати в звичайні класи), наявності в школі посади педагога-дефектолога (72% керівників ДНЗ), наявності спецшкіл (35% керівників ДНЗ, 22 % студентів).

Аналіз літературних джерел дали можливість визначити компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога з дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивної освіти:

- мотиваційний – це сукупність стійких мотивів до роботи в умовах інклюзивної освіти, спрямованість на здійснення ефективного процесу навчання і виховання, формування внутрішньої готовності до позитивного сприймання дітей з особливостями психофізичного розвитку;

- когнітивний – система знань і уявлень про проблеми та особливості психофізичного розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я і особливості побудови освітнього процесу, в якому беруть участь діти з особливими освітніми потребами;

- креативний – відображає творчу активність і особистісні якості педагога, які дозволяють створювати нові матеріальні і духовні цінності, а також розвивати творчий потенціал дітей з особливостями психофізичного розвитку, враховуючи їх можливості;

- діяльнісний – складається із способів і прийомів реалізації професійно-педагогічних знань в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами і передбачає формування у майбутніх педагогів відповідних професійних компетенцій [1, 3].

Науковці виділяють необхідні професійно-особистісні якості педагога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: милосердя, емпатія, толерантність, педагогічний оптимізм, високий рівень самоконтролю і саморегуляції. Ці якості визначають рівень сформованості у вихователів емоційної культури. Адже саме емоційна культура передбачає включення емоцій у процес діяльності; пошук і використання зворотного зв'язку; впевненість у собі; самоконтроль; адаптивність; відсутність відчуття безпорадності; здатність вирішувати конфлікти і пом'якшувати суперечності.

Емоційна культура педагога – складне структурне утворення, становлення компонентів якого визначається результатами оволодіння студентами функціями педагогічної діяльності й умовами реалізації їх творчих можливостей. Емоційна культура являє собою інтегральне, системне, динамічне утворення особистості вихователя, що визначає емоційну спрямованість типу, стилю й способів його професійного поведіння й діяльності [2].

У ході дослідження нами був зроблений висновок, що емоційна культура вихователя, містить такі компоненти: емоційне багатство, загальна емоційна спрямованість особистості, емпатія, креативність і рефлексія, стійкість й емоційно-вольова регуляція поведінки й діяльності.

У процесі дослідження теоретико-методичних аспектів встановлено схожість у поглядах науковців на необхідність цілеспрямованого і систематичного виховання емоційної культури у дітей дошкільного віку. Підкреслено, що на процес її формування чинять вплив умови життя, характер стосунків із батьками і вихователями (О. Вовчик-Блакитна, Л. Стрелкова, М. Якобсон). Так, емоційний стан педагога, його особиста поведінка впливають на формування стереотипів поведінки дітей дошкільного віку: якщо вихователь спокійний, врівноважений, стриманий – емоційний настрій у групі такий самий. І, навпаки, група нагадуватиме галасливу юрбу, якщо вихователь виявляє неврівноваженість, непослідовність, метушливість. Це пояснюється тим, що вихователь для дошкільників – дуже авторитетна людина, тому вони легко піддаються його емоційному впливу.

В нашому дослідженні ми визначали емоційний клімат в групах дітей старшого дошкільного віку і вміння розрізнити емоційний стан вихователя, а також його відображення на емоційному стані дітей. У дослідженні брали участь діти дванадцяти груп та двадцять чотири вихователя.

Для визначення емоційно-психологічного клімату в групах дітей дошкільного навчального закладу ми використали проєктивну методику малювання «Моя улюблена група». Дитина на аркуші паперу малювала один день з життя своєї групи в дитячому садку.

Нажаль малюнків, що свідчать про емоційне благополуччя і про хорошу взаємодію з вихователем, було мало: себе, інших дітей і вихователя, у спільній діяльності зобразили лише – 10,0 % дітей. Зокрема, 34,0 % дітей намалювали як себе, так і своїх друзів. Відсутність на малюнку того чи іншого члена колективу припускає конфліктність, невключення в загальну діяльність, що дуже яскраво підтвердила одна з відповідей, – «Не намалювала виховательку, тому що вона не грається з нами». Певна частина дітей (7,0 %) намалювали себе і вихователя, забувши про інших. На 14,0 % робіт була зображена сама дитина на прогулянці, чи в кімнаті.

Люди взагалі відсутні на 21,0 % робіт, зображені лише неживі об'єкти, такі як будівля дитячого садка. Відсутність людей діти коментували тим, що «всі в садочку». Відмовились від малювання на запропоновану тему 14,0 % дітей. Тож, вихователя не було зображено в 69,0 % випадків. Таким чином навіть простий аналіз малюнків дозволяє стверджувати, що діти часто відчують емоційний дискомфорт, не бачать в педагогові партнера по діяльності, відчують труднощі в спілкуванні з однолітками. Очевидно, що говорити про повне емоційне благополуччя дитини в дитячому закладі ще рано.

Для визначення вміння розрізнити емоції вихователів старшими дошкільниками, ми використали тест «Маски» (за Т. Марцинковською). Обладнанням слугували чотири маски намальовані на папері (гарний і поганий настрій, підкорення і пригнічення). Перед дитиною викладали чотири маски, після чого вона обирала одну з них. Обробка та інтерпретація результатів емоційного ставлення дитини до вихователя визначалась у виборі маски з певним настроєм під час відповіді на запитання (оцінювали як діти розпізнають емоції вихователів; який, на думку дошкільників, зазвичай настрій у педагогів, і як це впливає на них).

Спираючись на отримані дані, можна стверджувати, що у групах переважає позитивний настрій педагогів, загальна кількість виборів з цією маскою характерна для 50,0 % вихователів. На другому місці вихователям властиво підкорення – 29,0 %. На третьому місці поганий настрій педагога – 21,0 %. Що стосується дітей, то в них також переважає гарний настрій у рівній кількості з вихователями – 50,0 %. У відповідь на намагання підкорювати, дошкільники відчують себе підкореними, про це свідчить 26,0 % виборів маски, з відповідним настроєм. Також в цих групах присутній поганий настрій дітей, що спричинений аналогічним у вихователя, усього – 24,0 %.

Дані, які ми отримали, свідчать про те, що діти, хоч дуже мало обізнані в емоціях, проте відчують і сприймають настрій свого педагога, навіть якщо той хоче його приховати. І у більшості випадків дошкільники несвідомо переймають його.

Висновки. Професійна діяльність педагога дошкільного закладу характеризується насиченістю різного роду напруженими факторами, які обумовлені різними причинами. До таких факторів відносяться особистісні характеристики, що провокують надмірну чутливість педагога до емоційних впливів (психофізіологічні, емоційні, морально-вольові, мотиваційні, інтелектуальні особливості). Це може призводити до розвитку стану емоційної напруженості в деякій частині педагогів, що негативно впливає на якість виконання професійних обов'язків і здоров'я.

Оскільки вихователь своєю поведінкою впливає на емоційний стан дитини, комунікативні зв'язки між вихователем і дитиною повинні бути достатньо емоційними, щоб впливати на настрій дитини і її готовність до прийняття дитини з особливими потребами та взаємодії з нею. Таким чином, емоційна культура педагога як складова його духовної і професійної культури у поєднанні з гуманістичною спрямованістю, високим моральним рівнем є важливою умовою ефективності педагогічної діяльності, пов'язаної з проблемами інтегрованого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: моногр. / Г.В. Беленька. – К.: Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
2. Бешевец Л.В. Емоційна культура педагога як умова ефективної взаємодії зі школярами / Л.В. Бешевец // Проф. адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства. – К., 2010. – С. 16-19.
3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / О. В. Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
4. Миронова С. Ставлення студентів і педагогів до проблем інклюзивної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку/ С. Миронова, О. Завальнюк // Дефектологія. – 2011. – №1. – С. 8-17.
5. Назарова Н.М. Специальная педагогика / Н. М. Назарова. – М.: Академия, 2000. – 227 с.

О.В. ВОЙТОВИЧ. ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ В СВЕТЕ ПРОБЛЕМ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье рассматриваются понятия эмоциональной составляющей в профессиональной подготовке воспитателя в системе инклюзивного образования, особенности ее проявления и последствия. Проанализированы особенности влияния эмоционального компонента в учебно-воспитательном процессе дошкольного учебного заведения.

Ключевые слова: эмоциональная культура будущего воспитателя, профессиональные качества, инклюзивное образование, интегрированное обучение.

O.V. VOYTOVYCH. EMOTIONAL FACTOR OF PREPARING FUTURE PRE-SCHOOL TEACHER IN LIGHT OF THE PROBLEMS OF INCLUSIVE EDUCATION

The summary. The article deals with the concept of the emotional component in the training of the educator in inclusive education system, especially its manifestations and consequences. The features influence of the emotional component in the educational process of pre-school are analyzed.

Key words: emotional culture of the future pre-school teacher, professional quality, inclusive education, integrated learning.

Одержано редакцією 08.09.2014 р.

УДК: 376: 156: 82

Н.Г. ЛАБА

ВРАХУВАННЯ СУБ'ЄКТНОГО ДОСВІДУ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Резюме. У статті розглядаються особливості особистісного орієнтованого підходу до організації освітнього процесу через врахування суб'єктного досвіду. Особлива увага приділяється паралельному застосуванню в роботі з дошкільниками як мультисенсорного підходу, так і варіативного (розрахованого на певну модальність) дидактичного матеріалу.

Ключові слова: суб'єктний досвід, основний сенсорний канал, сенсорні системи (модальності), мультисенсорний підхід, варіативний дидактичний матеріал.

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні, економічні, політичні процеси привели до необхідності створення і реалізації нової парадигми освіти – гуманізації та гуманітаризації освіти на всіх рівнях. Основними принципами цієї парадигми є визнання за людиною права на унікальність, внутрішній вибір, активність та усвідомлення особистісного розвитку. Реалізація даної парадигми потребує нових освітніх технологій, однією із них є особистісно-орієнтована технологія, в основі якої лежить врахування суб'єктного досвіду дитини. Аналіз практичних підходів до організації освітнього процесу доводить, що ігнорування суб'єктного досвіду знижує мотивацію до навчальної діяльності малюка, «загальмовує» узгодження соціально-історичного досвіду та суб'єктних уявлень дитини, робить навчальний процес некомфортним для дитини. Тому проблема пошуку практичних підходів до врахування суб'єктного досвіду малюка набуває все більшої актуальності.